

СІВЕРЯНСЬКІ ЛЕГЕНДИ

ЯК ЖІНКА З КОЗАКОМ БОРОЛАСЯ

Було це давно, десь у минулому сторіччі, коли в Березні відбувалися великі ярмарки. Ото наїдуть з усіх-усюд люди з товаром — чого тільки не навезуть: питва, їства, одягу, взуття, худоби. Все гомонить, сміється, співає, лається — тільки не мовчить. Воли скриплять, воли ремигають, коні ржать, вівці мекають, корови мукають, і яких тільки історій на тих ярмарках не траплялося! Ось про одну з них і піде мова.

...На березенському ярмарку сидів дебелий козак з довгими вусами, широкими плечами і короткими, але товстими руками, схожими на клішні. До солом'яного капелюха, в якому біля козака лежало сто карбованців, була пришилена записка: «Хто мене поборе — забере сто карбованців, хто не поборе — покладе сто».

Читали люди вголос папірця, підбадьорювали один одного, пропонували помірятися з козаком силою. Та ніхто не виходив на герць. Сто карбованців — великі гроші. Добре, як виграєш, а якщо програєш?

Нудьгував козак. Іноді, насміхуючись, вигукував: «Ей, березенці! Невже серед вас нема сміливих? А казали, що це місто козацьке...»

Підійшла з невеличким чоловіком пишногруда, росла молодиця. Послухала, що на бумазі написано, придивилась до козака. Каже чоловікові: «Я б його поборола, та закладу нема». Почув ті слова відомий у Березні пан Бурій, перепитав:

— Невже поборола б, молодиця?

— Бачу, що поборю, — чує у відповідь.

— Ось тобі сто карбованців для закладу, — виїняв гаманця. Взяла жінка гроші, подає козакові. Тут навколо таке піднялось! «Ти що, баба, сказала?» — питають, ще й сміються: «Він же тебе однією рукою!» «Ще й під себе покладе!» — вигукують.

Чоловік жінки теж схаменувся. «Насте, — просить, — не треба. Не сором козака!»

Козак подивився крізь асигнацію на сонце: чи не фальшива? Поклав за капелюха. Жінка корсетку зняла, подає чоловікові. А той своє товче: «Насте, не треба! Сорому ж буде!» «Аби не з нас сміялися», — відказує жінка.

Збіглося багато людей, зробили велике коло, увійшли в нього козак і жінка. Взялися вони за руки. Козак виявився трохи нижчим, але міцним, як товстий стовбур, стояв на землі надійно. Ще й на молодицю з інтересом поглядав.

Розставили вони руки, потім обхопили одне одного за пояси. Жінка притиснула козака до своїх повних грудей, щось йому неначе сказала на вухо. Той чи не розчух, перепитать хотів та не всиг. Молодиця відняла козака на руках, якусь мить потримала. А потім... впала з ним на землю. Козак зверху опинився.

Натовп так і охнув від того дива.

— Люди, мужик зверху! — верещать. — Ой, як повезло!

— Бери її за груди, — радять. Всі впевнені: не вивернутись бабі.

От дурна, з козаком взялася боротись!

То жінка якось крутнулася, скинула з себе козака, звільнила свої руки. Не встигли всі опам'ятатися, як Настя поклала козака на спину, розіп'яла йому руки, притиснула до землі.

— До п'яти рахую... Згода?... — почала рахувати.

— Пусти, бабо! — попросивсь козак, відчувши її силу, неспроможний ні руками, ні тілом поворухнути. — Пусти, кажу!

Та вона дорахувала до п'яти, тоді відпустила. Першою підвелася, обтрусилася, поправила спідницю, зачіску. Коли привела себе в порядок, взяла гроші.

Натовп ревів. Всі реготали з козака. Молодицю хотіли на руках по ярмарку пронести, та чоловік не дав.

— Оце жінка, — вигукували. — Всім жінкам жінка!

Побачивши пана Бурого, Настя простягує йому сто карбованців закладу. Та пан відводить руку.

— Не треба, — каже, — вони твої. Заробила ти їх в чесному двобої. Спасибі, що жіночий рід прославила!

Настя звертається до чоловіка:

— Бач, і ці гроші наші. А ти, дурний, боявся, — підхопила його під руку. — Пішли, мо, бичка купимо....

Хтось спитав:

— Як же ти, молодице, з чоловіком? Не товчеш його?

— Навпаки, він мене інколи б'є...

— То ти б...

— Заповідь свята: да убоїться жона мужа, — відказує. І пішла з чоловіком бичка вибирати.

Коли і куди козак зник — ніхто і не бачив. Вже більше він на березенському ярмарку не з'являвся.

...— Отаке колись було! — закінчив розповідати цю бувальщину мій земляк Василь Аникейчик. — Зараз і ярмарків таких нема! Не кажучи вже про козаків і молодичь.

БЕРЕЗНА—ДОЧКА ДЕСНИ

З чистих джерел серед лісів і полів народилась красуня Десна. Побігла вона поміж зеленими берегами шукати собі пару і зустріла на шляху могутнього велетня Дніпра-Славутича. Покохали вони одне одного. І від того кохання з'явилися у Десни сини й дочки — Снов, Убідь, Сейм, Мена, Остер та інші. Була серед них і весела та грайлива Березна. Назвали її так тому, що бере вона початок серед березових гаїв. Навесні наповнювали її своїми струмками навколишні потоки. Линула Березна до матері Десни, щедро віддаючи їй води поліських полів та луків.

Бачить Десна — з кожним роком все більше оголюються береги Березни, міліє вона, вже її хвилі не сягають деснянських.

— Що з тобою, доню? — занепокоєно питає Десна. — Де поділася твоя весела грайливість?

Смуток відбився у змалілих плесах Березни:

— Ой матусенько! Хворіти я стала. Люди, яким я віддавала свої багатства, виявилися недбайливцями. Ліси зводять, розітнули мене на кілька річок-ставків, даючи їм нові наймення — Спутник, Яновська, Красилівка. Замість того, щоб добрива усілякі в ґрунт укладати, в мої води спускають. Колись було греблі та млини ставили — так воно ж до ладу було! А тепер загатили русло, баюрами та болотами брудними шлях до тебе, матусю, перекрили. Пропала я!

Простягує до неньки руки, а вони вже не торкаються материнських, поглинають води Березни рови та байраки, поля та невдобища.

Заплакала мати Десна, побігла жалітися доччиною долею старому Дніпрові-Славутичу. А у того свої біди. Перетнули і йому в багатьох місцях шлях до моря. Скидають у нього різний бруд, мотлох, отруюють безжально, руйнують береги. Аж стогне батько Дніпро-Славутич. Пручається, не кориться, а інколи, розсердившись, розливається довкола — берегів же видно.

Вислухав Десну старий Дніпро, уповільнив свій біг, роздумуючи, дивився в далечінь. А потім, ніби побачивши щось там, і каже:

— Настане час, знайдуться розумні люди, які оживлять Березну й такі, як вона річечки. Без малого великого ніколи не буває! Стане вона знову веселою та грайливою, ввіллє свої у твої хвилі. Знову поєднаєтеся ви, Десно моя любя! І до мене долинуть її крапельни...

— Коли, коли ж це воно таке буде? — нетерпеливиться Десні.

— Невзабарі! Вже народився і живе той чоловік, що відродить Березну. Болить йому її біда, і він уже діє! Відкриває води джерельні, будє споруди, щоб легше дихалося Березні, створює нові плеса. Хоч немало у нього недругів, не всі вірять у його наміри, навіть глузують з нього. А він своє робить, а він не відступає і — відродиться річка!

Записав Іван Корбач